

nál. Megférhetetlen, izgága természete miatt csúfolták így először a nagyapámat s a harcias elnevezés idők folyamán átragadt mindazokra, akik az ő vezetése alatt szövettek, hogy csontos kezeikkel előkaparítsák valahogy legalább a sovány kenyeret. Ezeket a kozákokat halálos gyűlölség fűti az uradalmi kasznár ellen, aki a bérletet fel akarja mondani nekik. A kozákokban a nincsetlen ember forradalmi dühe szövetkezik különben is izgága természetükkel, s végzetes tetterre ragadtatják magukat: felgyújtják az urasági csúrt, amely éppen most került tető alá. E csűr építője, az írónak anyai nagyapja, egy istenes lelkű, jószágos ácsmester, aki szembeszáll a kozákokkal, s a ki- nek alakja igen művészi- en van szembeállítva a főközakkal: amit az egyik nagyapa felépített, azt tönkreteszi a másik. A gyujtogatás az ácsnak életébe kerül, a főközák pedig mint a tettek értelmi szerzője, börtönbe jut. Majd onnan kiszabadulva, kibékül a tisztartóval. További sorsáról sem a környék lakossága, sem a szerző nem tud pontosat. Egy szörnyű vihar alkalmával, egy borzasztó istenitéletkor — milyen jellemző nyoma erre az istenitélet-emberre! — nyoma vész.

Ennek a történetnek majdnem novellisztikusan egyszerű kompozícióba való szorítása a regény. Az író egyszerűen, erőltetés nélkül mesél, s érdeklődésünk egy pillanatra sem lankad. Az alakok biztos körvonallakkal vannak bemutatva. Csak a tisztartó lányának epizódját érezzük feleslegesnek. Lehet, hogy ez éppen akkor történt, amikor a gyujtogatás, és egészen természetes, hogy a gyermekkori élmények ezt is a főközák történetéhez asszociálták, de a művészi alakításnak jobban kell válogatni az események között, s csak olyan indítékokat egymás mellé sorolni, amelyek nem esetleges, hanem szükségszerű kapcsolatban vannak egymással. Egy szélesebb keretű regény inkább megtérne e fajta epizódot, de e művében a szerző nyilván szorosabb kötésű kompozícióra törekedett, s ebből a formából bizony kiugrik a kasznár-leány története.

Az írónak helyzet- és emberábrázoló képességével versenyt tart nyelve is. Annyi erőtlen és magyar-

talan nyelvű könyvünk között valósággal üdülés Komáromi János érlyes és magyaros prózáját olvasni. Nyelvében is törekszik regénye színhelyének couleur locale-ját megfesteni, anélkül azonban, hogy egyszer is átsapna valami erőszakolt provincializmusba. Az az önkéntelen és mégis erősen művészi mértéktartás, ami az írónak naturalista alakítási módjában megnyilatkozik, ugyanaz nyelvkezelésében is.

Komáromi Jánosnak írói pályáján eddig minden munkája emelkedést mutatott. Óhajtjuk, hogy további fejlődése e regényével se fejeződjék be, s éppen ezért érdeklődéssel várjuk újabb irodalmi megnyilatkozásait. —bs—

A múmia és egyéb történetek. (Telegdy Jenő könyve.) Nem novellák, hanem modern, szimbolikus mesék. A szerző élénk képzelete fantasztikus és csodás történeteket talál ki, melyek mindegyikének van valami tanulsága. Ez a tanulság néha egyenesen, szárazan szavakba foglalva áll elénk, pl. „a mult csak addig szép, amíg mult marad“, de legtöbbször bele van rejtve a mesebe s nehezen választható el tőle.

Mesevilágában többnyire csodás lények, vagy excentrikus, néha a téboly határan mozgó, sőt egészen tébolyodott emberi lelkek szerepelnek, mesevárosokban, misztikus épületekben, titokzatos boltban, rejtelmes hajón, csodálatos tó partján, vagy realisabb környezetben is. Minden meséje az emberi életet példázza világosabb vagy rejtettebb tanulságokban. Ezek szerint kevés értékes van az emberek között, a világ csupa hazugság, boldogtalanság, az embereket olthatatlan vágyak üldözik, kételyek gyötrik, az emberek értéktelen dolgokon kapkodnak és vakon mennek el az értékesek mellett, az életnek még a legboldogabb ideje is csak, mint mult látszik boldognak. Ez a sötét világnézet nyomasztóvá teszi a mesék levegőjét s ezt a nyomasztó hangulatot fokozza a bennük uralkodó homály is. Olyanok, mint azok a félhomályos vagy egészen sötét tájak és szobák, melyeken ál- munkban tapogatódzunk keresztül bizonytalanul és szorongva.

Az író művészi célzatossággal festi ilyen álomszerűvé, sötétebbé képeit,

hogy misztikusan sejtlemesekké tegye őket, s így az emberi élet rejtelmességének, erői titokzatosságának hangulatát keltse bennünk. Ez legtöbbször sikerül is neki, bár egymásután olvasva a tizenhat mesét, ehhez a hangulatunkhoz az egyhangúság s a mesterkéltség megérzése is járul, bár nem túlságosan zavaró intenzitással.

A szerző képzelete mozgékony s így mesevilágában sok az eredeti, nem egyszer bizarr ötlet. Elbeszélni ügyesen, hangulatosan tud s így meséi kellemes olvasmányok.

Legsikerültebbek: a *Sors*, az emberi sorsokat kovácsoló gnómokról, *A tánc*, a spanyol cigányleány tánctól megbabonázott emberről, a *Mese a boltról*, az ördög boltjáról, melybe az emberek vásárolni járnak, *A hazugság*, a beteg feleségének mesélő egészséges férjről, akit olyan őszintének, igaznak tart a szegény asszony, pedig az mind erősebben vágyik a betegszoba füledt, nyomasztó levegőjéből ki a napfényes életbe, s a *Kétely*, a kétség szelleméről, mely belopózik egy gyanútlan parasztférj lelkébe (a finoman sejtető előadásmód szép példája).

Szeretnők, ha Telegdy megfigyelő és elbeszélőtehetségét realisabb tárgyakon is kipróbálná s képzelete szeszélyes és játékos röptének határozottabb irányokat szabna.

Szinnyei Ferenc.

**Eger és környékének részletes ka-
lauza.** (Írta: Szmrecsányi Miklós.) A minap látott napvilágot a Turistaság és Alpinizmus kiadásában ez a kis füzet, amely anyagának újszerűségével, eleddig ismeretlen adatainak nagy bőségével jóval felül-emelkedik az ily „Baedecker“-ek megszokott keretein: a várost látogató idegen kezébe adott hasznos és biztos útmutató egyben speciális tudományos érdeklődésre is számot tarthat. Amit nyújt, nem kevesebb, mint Eger városának rövidre fogott műemléktopográfiája. Nem pusztán városleírás, nem is üntig ismerős adatoknak már megjelent monografiákból kiírt praktikus célú kompilációja, de önálló és eredeti levéltári kutatásoknak sűrített eredménye, amely a magyarországi ba-

rokk művészet történetéhez nem egy jelentős új megállapítással járul.

Eger műemléktopográfiájának megírása szép és vonzó feladat. Kevés városa van a csonka országnak, amely oly nagy művészi multra tekinthet vissza s annyira megőrizte XVIII. századi barokk jellegét. A török harcok után romokban hevert s újjáépülését a következő századnak köszönheti. Előbb a jezsuiták kezdik nagyszabású építkezéseiket, majd sorban a ferencrendiek, a minoriták emelnek új templomokat. S szinte kivételes szerencse osztályosa a fejlődő város, amidőn 1762-ben falai közé fogadja a magyar barokk-korszak egyik legbőkezűbb mecénását, gróf Esterházy Károly püspököt. Az ő építkezései döntő jelentőségűek a városkép kialakulásában s jelentős tényezői a magyar művészi kultúrának. Liceuma monumentális arányaival, belső felépítésének gazdagságával s díszítésének pompájával a hazai barokk művészetnek máig sem méltatott, nagyszerű emléke. Az érseki palota rokokó házikápolnája franciásan elegáns ornamentikájának s a gyöngéd márványtónusoknak finom harmóniájával a legszebb rokokó-interieurjeink egyike. A megyeház két kovácsolt vaskapuja csodálatraméltó alkotása egy ismeretlen rokokó-mesternek, amelyek másáért messzi földre, Oegg remekéig kell elkalandoznunk a würzburgi rezidenciához. És még mennyi emlék! Emitt a ciszterciták templomának a környezettel egységes képbe illeszkedő, festői előcsarnoka, odább a minorita-templom monumentális homlokzata. Itt a jezsuiták egykori gimnáziumának ódon homlokfala sejteti a művész kezét, amott egy svépen kiképzett kapu vagy stílusos vasrács ragadja meg a szemlélőt. Csupa ismeretlen, művészeti irodalmunkban mindeddig alig méltatott műalkotás.

E gazdag anyag feltárása nagy hozzáértést, finom ízlést, alapos kutatómunkát és ügyszeretetet kíván. És Szmrecsányi Miklós kitünő útmutató. Hivatali pályájától visszavonulva, évekig búvárolta az érsekiség levéltárát s a szerzetesházak iratait, ismeri a város minden zegézugát; Munkácsy Mihály és Benczúr Gyula benső barátjának nagy műalkotásokon nevelődött szeme meg-